

Въведение

Няколко пъти започвах да пиша предговор и всеки път се провалях, защото какво повече бих могла да кажа за ромите от онова, което те самите разказват за себе си. По-скоро бих могла да споделя как възникна идеята за тази книга.

През октомври 2001 г., като екип от университетски преподаватели имахме уникалния шанс да започнем и проведем успешно обучение на 50 помощник-учители и съветници - роми със средно образование от различни региони на страната - София, Пловдив, Сливен, Лом, Видин, Монтана и др. По време на обучението студентите роми, споделяха проблеми свързани със своята общност и възможните перспективи пред нея.

Съвместните ни дейности ни направиха чувствителни към "гругостта", към различието в ромските групи, към техните ценности и светове, митове и ритуали, към тяхната култура и човешкото ѝ преживяване. Дадохме си сметка, че не само не познаваме истинските им проблеми, но и твърде малко знаем за символите и значенията на тази култура, за механизмите на самоорганизация на груповия живот на хората по квартали и населени места. Самите студенти имаха потребността да разказват и споделят с нас истории от всекидневието и начина на организация на колективния си живот. След като се запознах с автобиографичните книги на българите мохамедани, те са-

мите ни помолиха да направим нещо за тях, като получихме тяхното категорично обещание за помощ не само в събирането на материали, а и в антропологичното теренно изследване, което трябваше да се проведе.

И още тук искам веднага да кажа, че те великолепно изпълниха обещаното, за което с любов им благодаря.

Разбира се, всичко щеше да остане една добра идея, ако не бяхме подпомогнати от Фондация "Отворено общество", програма Образование, на които също искам специално да благодаря.

Чрез тази книга за пръв път в България на хората от ромския етнос е предоставена възможността да говорят публично, да разкажат за себе си и своите проблеми, за ценностите и смисъла на живота си, за своята традиция и култура, пречупена през личните им преживявания и спомени. С езика на спомена получиха възможност да говорят обикновени хора – мъже и жени от различни поколения, с различно образование и професии, представители на различни ромски групи от Благоевград, Лом, София, Самоков, Берковица, Пловдив, Сливен, Кюстендил.

В устните разкази, разбира се, записани чрез звукозаписна техника, те разказват за своето детство и младост, за любов и семейство, за религия и ценности, както и за озорчението си от мястото, което "другите" им отреждат като на отхвърлени и презрени. В тези 37 автобиографични спомена, всеки от разказвачите присъства със своя уникален жизнен път. Чрез разказите си те обясняват и предават смисъл на миналото си и по този начин жизнените им истории са източник на векидневна история. Личните им спомени са израз и на колективната памет, тъй като всеки от тях е част от конкретна социално-етническа общност и като такъв е носител на колективни нагласи, ценности и образи. Проследяването на индивидуалните жизненни траектории на всеки човек, прави възможни наблюдението и анализа на социалните

феномени и процесите в общността. Събраните ус-
тни истории са опит да се конструира общността
история и култура на ромите, опит да се изгради
образ на групите и индивидите. Те са гледната точ-
ка на тези, които нямат достъп до "голямата" ис-
тория, опит да се даде гумата на "изключените от
историята".

Автобиографичните спомени, които са включе-
ни в книгата, дават различни погледи към миналото на
хората и към тяхното настояще. Това е опита на хо-
рата и те не са го забравили. Разказват искрено за се-
бе си с цялата простота и човечност на собственото
си преживяване и отношение към света.

За тяхното събиране бяхме подпомогнати от са-
мите тях и нашите студенти-роми и на всички искам
още веднъж да изразя безкрайната си признателност
за гостоприемството и сърдечността с която ни при-
еха, като отвориха сърцата и душите си към нас.

Надявам се тази книга да бъде интересна за че-
тене и красива, защото е правена с любов, а когато
нещо се прави с любов, то винаги е красиво.